

Nr 40.

Av herr **Andersson, Karl, m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till inköp av gatsten.

I skrivelse den 20 november 1939 har statens steninköpskommitté hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till inköp av gatsten för budgetåret 1940/41 anvisa ett reservationsanslag av 4 miljoner kronor. Steninköpskommittén omnämner i sin skrivelse till Kungl. Maj:t bland annat, att antalet arbetare, som voro sysselsatta inom gatstensindustrin, uppgick under april månad 1937 till 3,664 man. Detta antal hade till i augusti 1939 nedgått till omkring 2,800, och hade kommittén i skrivelse den 6 november 1939 till chefen för kommunikationsdepartementet framhållit önskvärdheten av att under rådande situation på exportmarknaden en överföring skedde av arbetare från stenindustrin till beredskapsarbeten eller dylikt.

Kommittén hade därvid ifrågasatt en överföring av omkring 800 man, varigenom arbetsstyrkan inom gatstensindustrin skulle nedbringas till omkring 2,000. Under förutsättning att arbetsstyrkan under budgetåret 1940/41 komme att uppgå till omkring 2,000 man och att statsbeställningar erfordrades för sysselsättning av i genomsnitt omkring 1,400 à 1,500 man, skulle, anför kommittén, för inköp av gatsten under denna tid erfordras ett belopp av i runt tal 4 miljoner kronor.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i utlåtande den 1 december 1939 uttalat, att styrelsen för sin del ej funnit anledning framställa erinran mot steninköpskommitténs förslag om anvisandet av 4 miljoner kronor för inköp av gatsten under nästkommande budgetår.

Under punkt 57 sjätte huvudtiteln föreslår Kungl. Maj:t, att till inköp av gatsten för budgetåret 1940/41 måtte anvisas ett reservationsanslag av 3 miljoner kronor. I anslutning härtill anför departementschefen, att, med hänsyn till att de utrikespolitiska förhållandena medfört ett försämrat läge för stenindustrin, visserligen torde kunna ifrågasättas, att ett anslag å 4 miljoner kronor skulle anvisas för statliga steninköp även under nästa budgetår. Å andra sidan kan framhållas, fortsätter departementschefen, att för de stensättningsarbeten, som utförts med de för de senare budgetåren för ändamålet anvisade anslagen, i stort sett endast omkring hälften av den under motsvarande tid inköpta stenen kommit till användning. På grund härav har återstoden av stenen måst lagras. Den 1 juli 1940 beräknas lagren sålunda komma att uppgå till ej mindre än omkring 2,375,000 kvadratmeter. Även med ett årligt anslag till stensättningar av det av mig i det föregående under punkt 12 föreslagna, till 4 miljoner kronor förhöjda, beloppet, skulle stensättningsarbeten vara tillräckliga för nära 5 års stensättningsarbeten. Under sådana

förhållanden anser jag mig icke kunna tillstyrka, att för inköp av gatsten för nästa budgetår anvisas ett så högt belopp som 4 miljoner kronor.

Om anslaget till inköp av gatsten i enlighet med departementschefens förslag fastställs till högst 3 miljoner kronor för nästa budgetår, kommer detta att medföra, att arbetsstyrkan inom gastensindustrien från och med 1 juli innevarande år måste nedbringas till cirka 1,500 man, vilket innebär en minskning från april månad 1937 med 2,200 man, och jämfört med september månad 1939 kommer minskningen att uppgå till cirka 1,300 man. Några bärande invändningar mot denna kraftiga inskränkning av gatstensindustrien, som av departementschefen föreslagits, vore kanhända inte befogade under förutsättning att de arbetare, som bliva entledigade inom stenindustrien, kunde beredas sysselsättningar inom andra arbetsföretag. Detta har dock inte varit fallet hitintills, vilket framgår däraf, att trots att omkring 7,000 personer sedan år 1931 utflyttat från stenindustrikommunerna enbart i Bohuslän, det ändock vid en företagen undersökning inom dessa kommuner vid årsskiftet 1939/40 var 845 hjälpsökande arbetslösa.

Av dessa 845 arbetslösa voro 155 på statliga reservarbeten, 55 på statskommunala reservarbeten, 271 uppbyro kontantunderstöd och 364 voro ohjälpta. Dessutom voro 397 arbetare placerade vid statliga och kommunala beredskapsarbeten. Av dessa siffror framgår, att enbart inom detta läns så kallade stenindustrikommuner voro 1,242 manliga arbetare ställda utanför den ordinarie produktionen vid årsskiftet 1939/40. Med hänsyn härtill — och till de ekonomiska svårigheter stenindustrikommunerna varit utsatta för under de senaste nio åren — bör en viss försiktighet iakttagas vid ytterligare inskränkningar av stenindustriens verksamhet, och avvecklingen bör inte ske i annan mån än att de arbetare, som entledigas, kunna beredas sysselsättning inom andra arbetsområden. De människor det här gäller ha nämligen bakom sig en nio år lång kris med ständiga svårigheter och umbäranden. Deras ekonomiska bärkraft är på grund härav så ringa, att de icke kunna motstå någon ytterligare arbetslöshetsperiod. Ett annat skäl som talar för att minsta möjliga inskränkningar göras inom denna industri är den höga medelålder, som numera är gällande för arbetarna inom gatstensindustrien. Flertalet arbetare är över 50-årsåldern, och enligt erhållna uppgifter måste redan genom den minskning av arbetsstyrkan med 800 man, som förordats av steninköpskommittén, en stor del arbetare avskedas, som äro betydligt över 50 år. Skola därutöver ytterligare cirka 500 arbetare entledigas, som måste bli en följd av ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag om minskning av anslaget till inköp av gatsten från 4 till 3 miljoner kronor, så komma arbetare i 55- och 60-årsåldern att drabbas av avsked. Att kunna bereda dessa äldre stenhuggare annat arbete i hemorten eller dess närhet kommer att förorsaka stora — och vi tro oöverstigligen — svårigheter, och att sända arbetare i denna ålder till arbeten inom andra avlägsna orter förefaller otänkbart.

Vi våga även förutsätta, att den effektivaste och för staten även billigaste hjälpformen för dessa äldre arbetare är att låta dem i största möjliga utsträckning fortsätta med tillverkning av gatsten. Som ett bevis härför må

anföras, att under de senaste nio åren har beviljats ett sammanlagt belopp av 25,630,000 kronor för inköp av gatsten. Företagarna ha själva under samma tid enligt den officiella statistiken exporterat gatsten för 32,400,000 kronor. Av detta sistnämnda belopp beräknas 75 procent eller 24,300,000 kronor ha gått till arbetskostnader. Sammanlagt ha således använts omkring 50 miljoner kronor till försörjning av cirka 3,000 arbetare under nio år. Fördelas denna summa per år och arbetare visar det att kostnaderna för dessa arbetares försörjning under angivna tid uppgå till cirka 1,850 kronor per år och arbetare. Enligt erhållna uppgifter uppgå bruttokostnaderna för beredskaps- eller reservarbeten till cirka 13 kronor per dag och arbetare. Räknas det med 240 arbetsdagar utgör detta cirka 3,120 kronor per år och arbetare.

Av dessa ungefärliga beräkningar framgår, att det ur kostnadssynpunkt varit en fördelaktig hjälpform med statsbeställningar av gatsten i jämförelse med övriga hjälpformer, som ha till uppgift att bereda arbete och försörjningsmöjligheter åt befolkningsgrupper som blivit ställda utanför den ordinarie produktionen, och i fråga om värdet av den arbetsprodukt, som genom dessa olika hjälpformer frambringats, har nog detta varit lika stort för dem som tillverkat gatsten som för dem som byggt landsvägar och anlagt idrottsplatser och dylikt.

Under här angivna förhållanden förefinnes enligt vårt förmenande ingen anledning att forcera avvecklingen av gatstensindustrin, utan bör denna avveckling endast äga rum i den omfattning, som arbetare kan överflyttas från stenindustrin till för dem lämpliga andra arbeten i hemorten. Om denna av oss förordade mera försiktiga inskränkning av gatstensindustrin medför, att det av Kungl. Maj:t åskade reservationsanslaget å 3 miljoner kronor till inköp av gatsten för budgetåret 1940/41 visar sig otillräckligt, få vi hemställa, att Kungl. Maj:t erhåller befogenhet att av anslagen till statliga reserv- eller beredskapsarbeten täcka det erforderliga beloppet.

I anslutning till nu anförda hemställes,

att riksdagen till inköp av gatsten för budgetåret 1940/41 måtte anvisa ett reservationsanslag av kronor 3,000,000 samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte dels hemställa att avvecklingen av gatstensindustrin må förekomma endast i den mån, som stenarbetarna kunna överflytta till andra för dem lämpliga arbeten, dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att i fall av behov ur anslagen till statliga reserv- eller beredskapsarbeten täcka eventuellt uppkommande brist i anslaget till stöd åt gatstensindustrin.

Stockholm den 22 januari 1940.

Karl H. Andersson.

Th. Nilsson.

John Gustavson.

Emil Andersson.

Rob. Berg.

K. I. Sköldén.

